

УДК 349.2

О. В. ЧОРНОУС,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-1475-7990>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЗІ СПОРТСМЕНАМИ

Дослідження присвячено визначенню правового регулювання у сфері професійного спорту. На підставі проведеного аналізу чинного законодавства надано пропозиції щодо його вдосконалення.

Ключові слова: трудові правовідносини, правове регулювання праці, спортсмен, професійний спорт.

Актуальність проблеми. Трудове законодавство України нині перебуває в стані реформування та зазнає постійного свого вдосконалення. Одним з основних завдань, які переслідують науковці та законодавець у процесі реформування трудового права та законодавства, є врахування особливостей сучасного розвитку суспільних відносин, та відповідність цим відносинам нових трудових норм. До однієї з таких особливостей, думається, необхідно віднести і те, що трудове право має охопити якомога більше коло суб'єктів, діяльність яких підпадає під правовий вплив норм трудового законодавства. До такої категорії суб'єктів належать і спортсмени-професіонали. Враховуючи те, що законодавство в Україні, яке регулює діяльність у сфері фізичної культури й спорту, в цілому вже сформоване, однак простежуються недоліки в правовому регулюванні професійного спорту, у тому числі регулюванні праці професійних спортсменів.

Ціль дослідження. З'ясування основних проблем та недоліків в правовому регулюванні професійного спорту, у тому числі регулюванні праці професійних спортсменів.

Виклад основного матеріалу. Професійний спорт сьогодні – один із напрямів діяльності в спорті. Питання врегулювання трудових відносин у такій специфічній сфері як професійний спорт потребує вдосконалення, оскільки станом на сьогодні основний національний законодавчий акт у галузі спорту є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року № 3808-ХІІ (остання редакція від 3 липня 2018 року) стосується лише загальних основ діяльності у сфері фізичної культури та спорту, регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури та спорту, а також не містить навіть прийнятого визначення такого поняття як контракт із професійним спортсменом. Згідно з п. 15 ч. 2 ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (далі – Закон) спортсмен – фізична особа, яка систематично займається певним видом (видами) спорту та бере участь у спортивних змаганнях [1].

О. О. Шевченко визначає спортсмена-професіонала як фізичну особу, яка вступила у трудові відносини, для якої заняття спортом є основним видом діяльності, яка входить до професійної спортивної організації з видів спорту, відповідним чином зареєстрована, включена в офіційний реєстр володільців ліцензій і отримала ліцензію [2]. Незважаючи на багатоманітність здійснюваних функцій, діяльність професійного спортсмена можна уявити у вигляді роботи на певній посаді. Спортсмен, таким чином, виконує певну трудову функцію, а не передає результат своєї праці. Аналогічний висновок можна зробити, проаналізувавши ч. 2 ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», в якій на першому місці серед джерел правового регулювання відносин за участю спортсменів-професіоналів зазначено Кодекс законів про працю.

Відповідно до ч. 1 ст. 38 Закону професійний спорт – це комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на

високому організаційному рівні з метою отримання прибутку [1]. Відмітна ознака професійного спорту – його комерційний характер, а відповідно, основною мета – отримання прибутку. Загальновідомий той факт, що професійний спорт приносить чималі прибутки, які здобуваються насамперед завдяки високому рівню глядацького інтересу, викликаного участю в спортивних заходах найбільш кваліфікованих спортсменів, здатних демонструвати найвищі спортивні досягнення.

Згідно з ч. 2 ст. 38 Закону діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає в підготовці й участі в спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів, і є основним джерелом їхніх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних і регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури й спорту та міжнародних спортивних організацій [1]. Як бачимо, Закон встановлює загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи у сфері фізичної культури і спорту.

Згідно з ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю України (далі – КЗПП України), особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки та відповідальність сторін (у тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, умови розірвання договору (в тому числі дострокового) можуть встановлюватися за угодою сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України.

А отже, спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури та спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів.

Законом не встановлено, що таке трудовий контракт спортсмена та які особливості має цей документ. Є лише згадка про трудовий договір (контракт), як про документ, що укладає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту (наразі це Міністерство молоді та спорту України) із спортсменами та фахівцями штатної команди національних збірних команд України з олімпійських та неолімпійських видів спорту. Жодних інших згадок про трудовий контракт спортсмена, як про особливу форму договору, Закон не містить. Іншим нормативно-правовим актом, який міг би врегульовувати питання щодо трудового контракту спортсмену, є Кодекс законів про працю України. Однак і цей документ не вказує на особливості працевлаштування спортсмена. Як видно, законодавець не вбачав необхідності виокремлювати трудовий контракт спортсмена в самостійну правову категорію.

Отже, аналізуючи положення вищевказаних норм законодавства, можна дійти висновку, що для врегулювання трудових правовідносин між спортсменами та суб'єктами сфери фізичної культури укладається саме трудовий контракт, тобто не простий трудовий договір зі стандартними умовами, а документ, в якому сторони мають право самостійно погодити строк його дії, права, обов'язки та відповідальність сторін (у тому числі матеріальну), умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, додаткові соціальні пільги, гарантії, штрафні санкції за порушення умов контракту, умови розірвання контракту (в тому числі дострокового).

Проте деякі науковці вважають, що контракт із професійним спортсменом містить всі ознаки цивільно-правового договору, у зв'язку з чим він має регулюватися нормами цивільного, а не трудового законодавства.

Ситуація ускладнюється тим, що для командних та індивідуальних видів спорту властива різна специфіка відносин між тим, хто забезпечує роботою, і тим, хто її виконує. Командним видам спорту притаманні відносини роботодавця – працівника. При цьому клуб виступає роботодавцем, а спортсмен – працівником.

Незважаючи на те, що в контракті мали б бути зафіксовані умови обох сторін, як правило, спортивні організації у своїх регламентах імперативно встановлюють, що контракти з професійними спортсменами укладаються лише за типовою формою, затвердженою такою спортивною організацією.

Істотними умовами контракту з професійним спортсменом, як правило, виступають такі як: 1) строк дії контракту; 2) умови тренувань та підготовки до змагань; 3) участь у змаганнях та очікуваний результат; 4) права та обов'язки сторін; 5) умови оплати праці та соціальний пакет; 6) вимоги до способу життя спортсмена; 7) дострокове розірвання контракту з ініціативи спортсмена та спортивної організації; 8) відповідальність за порушення умов контракту та вирішення спорів.

В індивідуальних видах спорту достатньо часто спортсмен не працює на клуб, а здійснює діяльність, яка за всіма ознаками є незалежною професійною діяльністю, хоча й не визнається такою чинним Податковим кодексом України. Такий спортсмен укладає договір із промоутером, який фактично забезпечує доступ спортсмена до певних змагань, отримуючи при цьому фіксовану винагороду або відсоток від доходу, отриманого спортсменом. Тут очевидним є цивільно-правовий характер відносин сторін, а використання терміну «контракт» у розумінні особливої форми трудового договору є недоречним. На жаль, чинне законодавство не враховує цієї специфіки та взагалі нічого не містить про те, що спортсмен може отримувати прибуток шляхом провадження незалежної професійної діяльності.

Сторони надають умовам таких договорів статус інформації з обмеженим доступом. Ознайомлення з широким масивом договірної практики у цій сфері є нетривіальним завданням.

Висновок. Отже, вважаємо, що Закон України «Про фізичну культуру і спорт» необхідно доповнити новими нормами, у яких: а) передбачити трудові договори (контракти) зі спортсменами-професіоналами, у яких відобразити особливості застосування норм, що регулюють робочий час, оплату праці та інші; б) сформулювати додаткові підстави та наслідки розірвання трудового договору зі спортсменом та тренером у разі порушень дисципліни, які на сьогодні передбачені міжнародними організаціями, федераціями з різних видів спорту; в) розробити систему додаткових гарантій та компенсацій спортсменам та тренерам; г) вирішити питання тривалості «шкідливого стажу» і перегляду строку виходу на пенсію чоловіків і жінок, що займаються професійним спортом.

Таким чином, основною метою нових положень закону повинна стати чітка регламентація діяльності суб'єктів професійного спорту в Україні, визначення їх ролі та місця в системі трудових відносин, а також встановлення взаємних прав і обов'язків держави і учасників професійного спорту. Вказаними положеннями будуть охоплені усі аспекти трудових відносин, що виникають між роботодавцем (фізкультурно-спортивною організацією) і працівником (професійним спортсменом) – від укладення трудового договору (контракту) до його розірвання. Думається, що доповнення Закону «Про фізичну культуру і спорт» новими правовими нормами, у яких будуть досягненні вищезазначені цілі, може стати початком нового етапу регулювання трудових відносин у сфері професійного спорту в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 10.03.2019).

2. Шевченко О. А. Особенности правового регулирования труда профессиональных спортсменов. *Теория и практика физической культуры*. 2005. № 6. С. 45.

Надійшла до редколегії 13.03.2019